

การจัดการห่วงโซ่อุปทานหนูพุกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานี
Supply Chain Management of the commercial Bandicoots rats' farms in
Uthai Thani province

ชญญพัชร์ จารุวัชรเศรษฐ์¹ และ กรรณิการ์ มิ่งเมือง²

Chanyaphat Jaruwacharaset¹ and Kannika Mingmuang²

คณะเทคโนโลยีการเกษตรและเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์^{1,2}

Faculty of Agriculture and Industrial Technology, Rajabhat Nakhon Sawan University, Thailand^{1,2}

E-mail: ¹ chanyaphat@nsru.ac.th; ² kannika.m@nsru.ac.th

Retrieved 10-12-2022; Revised 19-01-2023; Accepted 06-02-2023

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีการเติบโตของสัตว์เศรษฐกิจชนิดใหม่ๆ อาจมีที่มาจาก การบริโภคของคนเฉพาะท้องถิ่น หรือความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม การหาอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้จึงเป็นแนวทางหนึ่งของประชาชน การเลี้ยงปลาคาร์พจึงกลายเป็นแนวทางหนึ่งที่ประชาชนเลือกเป็นอาชีพเสริม โดยเฉพาะสัตว์ที่มีกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะเจาะจง เช่น หนูพุก จึงเป็นสัตว์ที่เกษตรกรเล็งเห็นแนวโน้มความต้องการด้านบริโภคเพิ่มมากขึ้น และด้วยการเลี้ยงทำได้ง่าย การลงทุนค่อนข้างต่ำ แต่สามารถสร้างรายได้สูง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของการเลี้ยงหนูพุกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานี เพื่อนำรูปแบบถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติในการจัดการห่วงโซ่อุปทานหนูพุกเชิงพาณิชย์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สัมภาษณ์แบบเชิงลึกโดยการสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงหนูพุกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานีทั้งหมด 7 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการธุรกิจฟาร์มหนูพุกเป็นลักษณะธุรกิจขนาดเล็กมีเจ้าของเพียงคนเดียว มีปริมาณการผลิตเฉลี่ย 0.82 กิโลกรัมต่อตัว ในระยะเวลาการเลี้ยง 4 เดือน เป็นการเลี้ยงในโรงเรือนแบบบ่อปูน มีต้นทุนการผลิตทางด้านต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 68.74 บาทต่อผลิตภัณฑ์เนื้อสด 1 กิโลกรัม การดำเนินกิจกรรมภายใต้ห่วงโซ่อุปทานของการเลี้ยงหนูพุกเชิงพาณิชย์มีตั้งแต่ การจัดหาปัจจัยการผลิต การเลี้ยง การตลาดจนถึงผู้บริโภค ซึ่งมีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันโดยเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็นหลักสำคัญ จากการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของการเลี้ยงหนูพุกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานีนั้นพบว่าเกษตรกรมีความเสี่ยงสูงในห่วงโซ่ในหลายด้าน เช่น ทางด้านการบริหารจัดการและดำเนินการเพราะไม่มีการควบคุมสภาพแวดล้อม ความเสี่ยงด้านการตลาด เนื่องจากกลุ่มผู้บริโภคเป็นกลุ่มเฉพาะ และเกษตรกรไม่ขึ้นทะเบียนฟาร์ม รวมทั้งความเสี่ยงทางการขนส่ง เนื่องจากการขนส่งพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ ต้องใช้

นโยบายร่วมกับการขนส่งสัตว์ปีก แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากเกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันจึงสามารถกำหนดราคาขายสินค้าได้ และปัญหาหลักที่สำคัญคือกิจกรรมสนับสนุนยังไม่ได้รับอย่างเพียงพอตั้งแต่เทคโนโลยีในการควบคุมสภาพแวดล้อมในโรงเรือน การตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ งบประมาณลงทุนเพื่อให้เกษตรกรได้รับการส่งเสริมเพื่อขยายปริมาณการผลิตและสร้างรายได้ในระบบเศรษฐกิจจึงควรมีการสนับสนุนทางด้านกิจกรรมสนับสนุนเพื่อขยายช่องทางการผลิตทางด้านปศุสัตว์ให้มีความหลากหลายทางเลือกต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการห่วงโซ่อุปทาน; การเลี้ยงหนูฟูกเชิงพาณิชย์; อุทัยธานี

Abstract

At present, there is the growth of new economic animals that may be a source of local consumption or the needs of a specific group of consumers. Searching a supplementary occupation to generate income is therefore one of the ways of the people. Livestock farming has therefore become one of the ways that people choose as a side occupation which especially animals that have a specific consumer group, such as Bandicoots rats. The Bandicoots rats are animals that farmers foresee the increasing demand for consumption and farming made easy relatively low investment but could generate income. The purpose of this research is to 1) establish a supply chain management model for the commercial Bandicoots rats' farms in Uthai Thani province, that transfer knowledge model is applied to the supply chain management practice of commercial Bandicoots rats.

The study found that 1) the management Bandicoots rats farms was a small enterprise with only one owner. The average production was 0.82 kilograms per 1 animal during the 4 months feeding period, they grew up in cement pone house. The average variable cost of production is 68.74 baht per 1 kg of fresh meat products. Activities under the commercial Bandicoots rats farming supply chain range from procurement of factors of production, farming, marketing to consumers which were continuity and mainly linked by farmers. According to the analysis of the value chain of commercial Bandicoots rats' farms in Uthai Thani province, it was found that Farmers are at high risk in the chain in many aspects such as management and operations because there is no environmental control, marketing risk because the consumer group is a specific group and farmers do not register their farms Including transportation risks due to the transport of breeders and breeders policy must be shared with the transportation of poultry. However, as farmers gather-together, the price of products can be determined. The main problem is that support activities have not been enough since technology controlled the house environment. Product quality inspection in order to encourage farmers to expand the number of

agriculture and create income in the economy. the following activities should be supported to expand the livestock production channels to have a variety of alternatives.

Keywords: Supply Chain Management; The commercial Bandicoots rats' farms; Uthai Thani

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ของสัตว์เศรษฐกิจบางประเภทเริ่มได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รวมถึงโรคระบาดที่เกิดขึ้นกับสัตว์ทำให้บางช่วงระยะเวลา สัตว์เศรษฐกิจจะมีมูลค่าค่อนข้างสูงในท้องตลาด จะเห็นได้ว่าปัจจุบันมีการเติบโตของสัตว์เศรษฐกิจชนิดใหม่ ๆ โดยอาจมีที่มาหรือพื้นฐานจากการบริโภคของคนเฉพาะท้องถิ่น หรือความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของทั้งโลกและประเทศไทย โดยเฉพาะการชะลอตัวของผู้ประกอบการ จนถึงการขาดสภาพคล่องของบางกิจการทำให้ต้องปิดการดำเนินการไป จึงส่งผลกระทบต่อการเลิกจ้างแรงงาน การลดระดับอัตราจ้างงานและค่าแรง ทำให้ขาดรายได้ของประชาชนภาคแรงงาน ดังจะเห็นได้จากการจ้างงานภาคการผลิตมีแนวโน้มที่ลดลงในปี 2563 เมื่อเทียบกับปี 2562 จากรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2563) ดังนั้นการหาอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้จึงเป็นแนวทางหนึ่งของประชาชน การเลี้ยงปลุกสัตว์จึงกลายเป็นแนวทางหนึ่งที่ประชาชนเลือกเป็นอาชีพเสริม โดยเฉพาะสัตว์ที่มีกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะเจาะจง เช่น หมูพุก จึงเป็นสัตว์ที่เกษตรกรเล็งเห็นแนวโน้มความต้องการด้านบริโภคเพิ่มมากขึ้น และด้วยการเลี้ยงทำได้ง่าย การลงทุนค่อนข้างต่ำ แต่สร้างรายได้สูง

หมูพุก สัตว์ตระกูลฟันแทะเป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่เป็นศัตรูของชาวนามาเป็นระยะเวลายาวนาน ลักษณะของหมูพุก จุดเด่นคือมีขนสีน้ำตาลแดงหรือน้ำตาลดำเป็นระเบียบ ขนบริเวณหลังเป็นขนแผงมีหางยาว (พวงทอง บุญทรง, 2527) เกษตรกรนิยมนำมาบริโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ซึ่งปัจจุบันทางตะวันออกเฉียงเหนือนิยมเป็นการเลี้ยงเชิงพาณิชย์ในรูปแบบฟาร์ม และเป็นแบบระบบปิดในบ่อปูน (อภิชาติ ศรีสะอาด, 2561) ลักษณะของรายได้จากการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์จะเป็นการจำหน่ายในรูปแบบพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ ราคาคู่ละ 1,000 บาท การจำหน่ายรูปแบบเนื้อสด กิโลกรัมละ 220 บาท รูปแบบเนื้อย่าง กิโลกรัมละ 280 บาท แนวโน้มการเพาะเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์มีแนวโน้มสูงขึ้นเนื่องจากใช้ระยะเวลาสั้น ต้นทุนอาหารต่ำ และยังเป็นสัตว์เศรษฐกิจทดแทนสัตว์เศรษฐกิจอื่นในช่วงที่มีโรคระบาดของสัตว์และราคาสูง (การุณย์ มะโนใจ, 2563) แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์ยังต้องมีการส่งเสริมแนวทางต่าง ๆ ตลอดจนมาตรฐานและรูปแบบการผลิตเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรและผู้บริโภค จากการสอบถามจากประสบการณ์โดยการสุ่มการเลี้ยงและดูแลของเกษตรกร ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาและการพัฒนาการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์จึงควรมีการศึกษาห่วงโซ่อุปทานของการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์ไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่อุปทานต่อไป

หลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีงานวิจัยที่ศึกษาในส่วนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรจำนวนมากในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการจัดการห่วงโซ่อุปทานด้านปศุสัตว์ซึ่งส่วนใหญ่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มในระดับต้นน้ำดังเช่นงานวิจัยของกานดา วัฒนสิน (2547) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมการผลิตไก่เนื้อด้วยการใช้เทคโนโลยี พบว่าช่วยลดความเสี่ยงและช่วยเพิ่มรายได้ให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และยังช่วยให้อุตสาหกรรมไก่เนื้อมีขนาดใหญ่ขึ้นอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของเสกสรร สุธรรมานนท์และคณะ (2556) ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังต้องการองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าให้กับผลผลิต ในส่วนของการสร้างมูลค่าเพิ่มในระดับปลายน้ำนั้นห่วงโซ่อุปทานยังเป็นแบบดั้งเดิม ซึ่งมีเฉพาะการไหลเวียนของสินค้าจากต้นน้ำไปยังปลายน้ำเท่านั้นยังขาดการสื่อสารทางด้านข้อมูล ดังนั้นจึงควรมีการวางแผนของห่วงโซ่อุปทานให้เชื่อมโยงข้อมูลร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงจนถึงปลายน้ำ (กุลภา กุลติลก และคณะ, 2563)

เกษตรกรในภาคกลาง เช่น จังหวัดอุทัยธานี อาชีพหลักจะเป็นเกษตรกรทำพืชไร่และปลูกข้าว แต่เนื่องจากสภาพอากาศที่แปรปรวนทำให้ไม่สามารถวางแผนการผลิตได้อย่างแน่นอน รวมทั้งแรงงานที่ว่างงานจากสถานการณ์ปัจจุบันทำให้แรงงานย้ายมาประกอบอาชีพที่ภูมิลำเนาเดิม (สำนักงานแรงงานจังหวัดอุทัยธานี, 2564) เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานีส่วนหนึ่งจึงต้องการหาอาชีพแนวทางอื่น เช่น การทำฟาร์มหมูฟูกเพื่อสร้างรายได้เสริม แต่ยังคงขาดแนวทางการเลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์เพราะเป็นการศึกษาจากแนวทางของผู้ที่เคยทำฟาร์มหมูฟูกมาแล้วจากทางภาคอีสานและขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการฟาร์ม (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน), มป.ป.)

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานของการเลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์ ในจังหวัดอุทัยธานีซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่เกษตรกรกำลังประสบปัญหาทางการบริหารจัดการที่ดี เนื่องจากไม่มีการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในการจัดการห่วงโซ่อุปทานหมูฟูกเชิงพาณิชย์ ซึ่งได้แก่กระบวนการเลี้ยงและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง ช่องทางการจำหน่าย ลักษณะสินค้า การเคลื่อนย้ายสินค้า การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นการส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานีมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเลี้ยงหมูฟูกให้มีการจัดการห่วงโซ่อุปทานการเลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์ที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ ให้มีแนวทางการเลี้ยงใหม่ที่ช่วยลดต้นทุนการเลี้ยงตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และเสริมศักยภาพในการเลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของการเลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์ ในจังหวัดอุทัยธานี เพื่อนำรูปแบบถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติในการจัดการห่วงโซ่อุปทานหมูฟูกเชิงพาณิชย์

การทบทวนวรรณกรรม

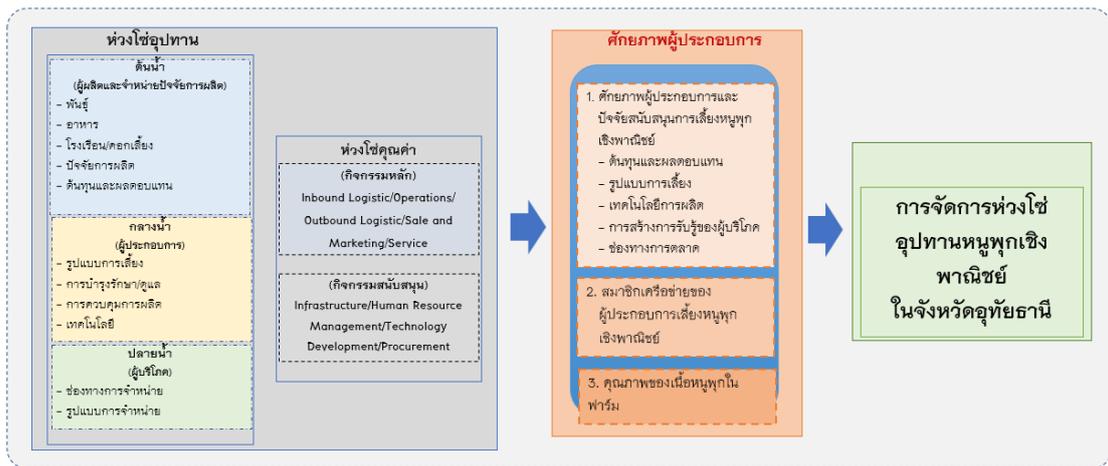
แนวคิดของการจัดการห่วงโซ่อุปทานเป็นความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของการไหลเวียนจากกิจกรรมต้นน้ำไปสู่ปลายน้ำมีการเชื่อมโยงโดยใช้สารสนเทศ การขนส่ง การจัดการการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะประกอบไปด้วย 3 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) ส่วนของการจัดการวัตถุดิบเพื่อใช้ในกระบวนการผลิต 2) เป็นกระบวนการผลิตวัตถุดิบ 3) การจัดจำหน่ายเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ถึงมือผู้บริโภค (ชัมยพร ชูงาน, 2561) ดังนั้นในการเพิ่มศักยภาพ และข้อได้เปรียบกับคู่แข่งในทางตลาดโดยใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ จึงเกิดเป็นแนวความคิดการจัดการห่วงโซ่คุณค่า โดยจากการนำเสนอของ Michel Eugene Porter (1986) ได้นำเสนอกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าประกอบด้วย 2 กิจกรรมคือ กิจกรรมหลัก (Primary Activities) และกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ดังนี้

1. กิจกรรมหลัก จะเกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า หรือการสร้างสรรค์งานบริการ การตลาด รวมถึงการขนส่งสินค้าไปยังผู้บริโภค จะประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 5 กิจกรรม ดังนี้ การนำวัตถุดิบเข้าสู่กระบวนการผลิต (Inbound Logistics) การผลิต (Operations) การนำสินค้าออกจำหน่าย (Outbound Logistics) การขายและการตลาด (Sale and Marketing) และการบริการ (Service)

2. กิจกรรมสนับสนุน ประกอบด้วย โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) การพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Development) และการจัดซื้อจัดจ้าง (Procurement)

ในส่วนของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตร จากการนำเสนอของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2553) จะเน้นที่การไหลเวียนของสินค้า เช่น กรรมวิธีการผลิต ลักษณะสินค้า ช่องทางการจำหน่าย และโลจิสติกส์ ส่วนการไหลเวียนของสารสนเทศจะครอบคลุมถึงกระบวนการผลิตและเทคโนโลยีด้วย ในส่วนเรื่องการเงินลงทุนจะเน้นที่การจัดการความเสี่ยง ซึ่งจะสอดคล้องกับการศึกษาของ สุชาติรัตน์ พิมพ์รัตนกานต์ (2560) ได้ศึกษาการจัดการห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรกล้วยไม้ในอำเภอพุทธมณฑล ในจังหวัดนครปฐม โดยจากการพัฒนารูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกล้วยไม้ในแหล่งที่ศึกษานี้พบว่าเกษตรกรให้ความสนใจทางด้านการวางแผนมากที่สุดและรองลงมาคือด้านการขนส่ง และยังต้องการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาเพื่อส่งเสริมการแข่งขันทางด้านธุรกิจเช่นกัน ซึ่งในการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าจะมีแนวคิดสอดคล้องกับการศึกษาของ ธนวัฒน์ ศรีดีสาร (2561) ได้ศึกษาห่วงโซ่อุปทานการผลิตข้าวหอมมะลิจากทุ่งกุลาร้องไห้ พบว่า ในระบบโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานของข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทางด้านเกษตรกรจะมุ่งเน้นที่การปลูกมากที่สุด ส่วนทางด้านการจัดการจำหน่ายจะเป็นส่วนของสหกรณ์การเกษตร แต่ก็ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการขาดความรู้ด้านการรวมกลุ่มของเกษตรกรและแนวคิดทางด้านการผลิตเน้นปริมาณการผลิตมากกว่าคุณภาพเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจะพบว่าทางด้านการผลิตของการเลี้ยงสัตว์เพื่อส่งออกก็มุ่งเน้นทางด้านกิจกรรมหลักทางด้านการผลิตเช่นกัน เช่น การศึกษาของ ชัมยพร ชูงาน (2560) พบว่าการเลี้ยงกุ้งในลุ่มน้ำสามร้อยยอด-ปราณบุรี การเพิ่มขีดความสามารถทางด้านการแข่งขันคือการพัฒนาการเลี้ยงกุ้งโดยใช้ระบบอิงธรรมชาติ และการนำระบบคลัสเตอร์กุ้งเข้า

มาบริหารจัดการในการรวมกลุ่มเกษตรกร จะมีความใกล้เคียงกับโครงการการศึกษาาระบบการจัดการใช้
อุปทานของอุตสาหกรรมแพะในจังหวัดสตูลของ เสกสรร สุธรรมานนท์ และคณะ (2556) พบว่าการ
ดำเนินงานอุตสาหกรรมแพะที่ต้นทุนต่ำสุดจะเป็นรูปแบบการขยายการเลี้ยงโดยการเช่าแหล่งผ่านโรงฆ่า
มาตรฐาน และข้อเสนอแนะที่สามารถลดต้นทุนได้คือการรวมกลุ่มและการจัดตั้งแหล่งวัตถุดิบทางด้าน
อาหารเป็นศูนย์กลางใหญ่ จากการศึกษาการจัดการใช้อุปทานที่ผ่านจะพบว่าสินค้าทางเกษตรมีการ
รวบรวมข้อมูลและศึกษามาหลากหลายชนิด แต่อย่างไรก็ตามในกรณีของสัตว์ประเภทที่กำลังมีการ
ขยายตัวในตลาดการผลิตและตลาดของผู้บริโภคยังไม่พบข้อมูลครบถ้วนในด้านเชิงพาณิชย์และในส่วน
เฉพาะพื้นที่เพื่อส่งเสริมเกษตรกรในการเลี้ยงสัตว์เชิงพาณิชย์ต่อไป

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัยรูปแบบห่วงโซ่อุปทานการเลี้ยงห่วงฟูกเชิงพาณิชย์ ในจังหวัดอุทัยธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีการกำหนดเลือกพื้นที่การศึกษาในจังหวัดอุทัยธานี เนื่องจากเป็นพื้นที่ทางภาคกลางที่มีการเลี้ยงห่วงฟูกเชิงพาณิชย์ในรูปแบบฟาร์ม โดยศึกษาประชากรในรูปแบบของเกษตรกร เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 ฟาร์ม ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะของเกษตรกรที่จะเข้ามาเป็นกลุ่มตัวอย่างต้องมีจำนวนห่วงฟูกในฟาร์มไม่น้อยกว่า 100 ตัว

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยทำการตรวจสอบข้อมูลว่าทิศทางของข้อมูลมีแนวโน้มไปทิศทางเดียวกันหรือไม่ และดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต ซักถาม พร้อมทั้งหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งอื่นๆ และสร้างข้อสรุปที่ได้จากการสัมภาษณ์และสร้างมโนทัศน์ขึ้นโดยใช้หลักการทฤษฎีของการจัดการห่วงโซ่อุปทาน แล้วจึงวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปต่อไป

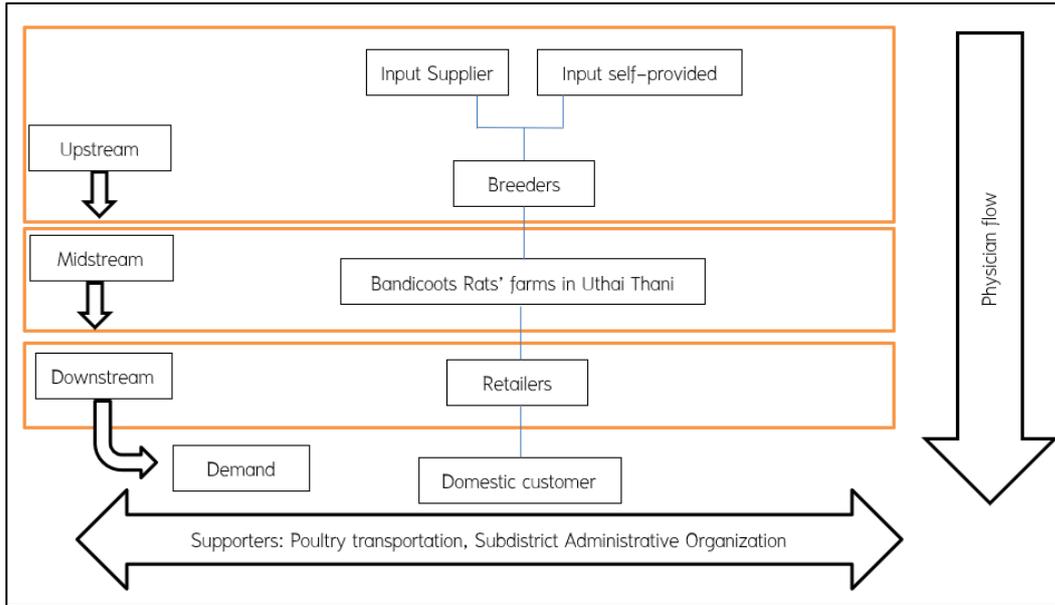
ผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่องการจัดการห่วงโซ่อุปทานของการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์ ในจังหวัดอุทัยธานี ในการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างซึ่งทั้งหมดเป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41–50 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีอาชีพหลักเป็นอาชีพรับจ้าง และมีอาชีพทำฟาร์มหมูพุกเป็นอาชีพรอง โดยส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์อยู่ระหว่าง 1–3 ปี

การศึกษาลักษณะของการจัดการห่วงโซ่อุปทานของการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์ ในจังหวัดอุทัยธานี พบว่าด้านวัตถุประสงค์การผลิต เป็นการผลิตลูกหมูและจำหน่ายพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ทุกฟาร์ม สายพันธุ์ที่เลี้ยงเป็น หมูพุก 100% ลักษณะของโรงเรือนที่ใช้เลี้ยงเป็นการเลี้ยงในวงบ่อปูน บนพื้นดินมีผนังกันและให้อากาศถ่ายเทได้ โดยมีการแยกคอกตามอายุและเพศของหมูพุก วิธีการจัดหาพันธุ์ จัดหาจากธรรมชาติ 71.43% และซื้อจากฟาร์มอื่น 28.57% แหล่งอาหารที่ใช้ในการเลี้ยงมี 2 รูปแบบคือ แหล่งอาหารขี้หมูจะนิยมใช้อาหารสุกร 85.71% และแหล่งอาหารหยาบจะนิยมใช้หญ้าเนเปียร์ 85.71% และมีการใช้ข้าวโพดรวมด้วย 71.43% แหล่งน้ำที่ใช้ในการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์จะใช้น้ำประปา 100% ระยะเวลาในการเลี้ยงหมูพุกเพื่อจำหน่ายจะใช้ระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 4 เดือน ช่องทางการจำหน่ายหมูพุกจะจำหน่ายเองโดยเกษตรกร ใช้บริเวณฟาร์มเป็นจุดจำหน่ายและเป็นการขายปลีกทั้งหมดทุกฟาร์ม โดยประเภทของลักษณะการจำหน่ายมี 2 แบบคือเป็นการจำหน่ายเนื้อหมูสด และการจำหน่ายพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ โดยทางเกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาเองในกลุ่มของตนเอง ทางด้านการขนส่งพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ใช้การขนส่งแบบฝากผ่านการขนส่งสัตว์ปีกคิดเป็นต่อเที่ยว ๆ ละ 500 บาท วิธีการควบคุมคุณภาพและการเลี้ยงหมูพุกมีเพียง 14.29% ที่มีการควบคุมคุณภาพการผลิต

จากการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ต้นทุนในการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์ของเกษตรกร ในจังหวัดอุทัยธานี พบว่ามีต้นทุนคงที่ในการสร้างโรงเรือนเฉลี่ยประมาณ 8.37 บาทต่อผลิตภัณฑ์เนื้อสด 1 กิโลกรัม และทางด้านต้นทุนผันแปร เช่น ค่าพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ อาหาร น้ำมัน สารเคมี และอื่น ๆ เฉลี่ยประมาณ 68.74 บาทต่อผลิตภัณฑ์เนื้อสด 1 กิโลกรัม และผลผลิตที่ได้จากการจำหน่ายเนื้อสดหมูพุกจำนวน 1 ตัวมีน้ำหนักเฉลี่ยประมาณ 0.82 กิโลกรัม โดยสามารถกำหนดราคาขายได้ 130–150 ต่อกิโลกรัม

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลสามารถแสดงรูปแบบโซ่อุปทานการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานี ได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบโซ่อุปทานการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์ ในจังหวัดอุทัยธานี

จากภาพที่ 2 สามารถอธิบายการดำเนินงานของโซ่อุปทานการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานีโดยส่วนหลักประกอบด้วย 3 ระดับดังนี้

- ระดับต้นน้ำ เริ่มจากผู้จำหน่ายพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ทำหน้าที่ขายให้แก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงโดยเกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งเอง และแหล่งวัตถุดิบอีกช่องทางหนึ่งคือเกษตรกรหาจากช่องทางธรรมชาติด้วยตนเอง ในส่วนของอาหารจะเป็นผู้จำหน่ายทางด้านประเภทอาหารสัตว์ทั่วไป
- ระดับกลางน้ำ เกษตรกรผู้เลี้ยงหมูพุกเป็นผู้ควบคุมการผลิตด้วยตนเอง และการเตรียมในการจัดจำหน่ายด้วยตนเองโดยมีการแบ่งประเภทการจำหน่ายเป็น 2 แบบคือ การจำหน่ายเนื้อสด และการจำหน่ายพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ บริเวณจำหน่ายจะเป็นที่ฟาร์มของตนเอง โดยใช้ช่องทางการจำหน่ายจากการบอกเล่า และช่องทางออนไลน์ของตนเอง
- ระดับปลายน้ำ ผู้ค้าปลีกภายในประเทศที่มาซื้อ และนำไปประกอบเป็นประเภทของอาหารให้กับผู้บริโภคต่อไป และอีกส่วนหนึ่งจำหน่ายพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ให้กับผู้สนใจหรือนำไปเพาะพันธุ์เอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาห่วงโซ่อุปทานของการเลี้ยงหมูพุกเชิงพาณิชย์ จังหวัดอุทัยธานีพบว่าผู้ที่มีหน้าที่หลักในทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่จะเป็นเกษตรกรผู้ดำเนินการเพาะเลี้ยงหมูพุกด้วยตนเองทั้งนั้น โดยทางด้านการวางแผนสำหรับการเพาะเลี้ยงจะเป็นการถ่ายทอดการหาปัจจัยต่าง ๆ เช่น พ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ และอาหารซึ่งจะมีความสอดคล้องกับเกษตรกรผู้เลี้ยงเชิงพาณิชย์อย่างอื่นเช่น การเลี้ยงปลาสวยงามของจังหวัดราชบุรี จากการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงในโซ่อุปทานจากการศึกษาของ เฉลิมพล พุ่มพวง และฐิติมา วงศ์อินตา (2562) พบว่า ทางด้านกระบวนการเลี้ยงปลาสวยงามก็นิยมและอาศัยความง่ายในการหาปัจจัย

สนับสนุนการเลี้ยงเป็นหลัก และแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มของเกษตรกรคือ การขยายพันธุ์ในรูปแบบพ่อพันธุ์ และแม่พันธุ์ของตนเอง เพื่อเป็นการลดต้นทุนทางด้านค่าเลี้ยงหนูกุเช่นกัน ซึ่งจะมีความใกล้เคียงกับเกษตรกรที่มีการเลี้ยงสัตว์ที่สามารถขยายพันธุ์ได้ด้วยตนเอง เช่นแพะ แต่อย่างไรก็ตามในกรณีที่เกษตรกรอยู่ในช่วงของการเริ่มกิจการ หรือไม่สามารถควบคุมคุณภาพของหนูกุเพื่อนำมาเป็นพ่อพันธุ์ และแม่พันธุ์ต่อไปได้ ย่อมมีค่าใช้จ่ายทางด้านจัดการพันธุ์ และที่เกษตรกรผู้เลี้ยงหนูกุในจังหวัดอุทัยธานีพบปัญหาคือ การขนส่งพันธุ์หนูกุ ต้องใช้การขนส่งร่วมกับการขนส่งสัตว์ปีก และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งเอง พร้อมทั้งไม่สามารถควบคุมระยะเวลาการจัดส่ง และคุณภาพของการขนส่งได้ จึงส่งผลให้เกษตรกรมีความต้องการกิจกรรมสนับสนุนทางด้านนี้เป็นอย่างมาก

เมื่อกล่าวถึงกิจกรรมสนับสนุนในห่วงโซ่คุณค่าของการเลี้ยงหนูกุเชิงพาณิชย์ ในจังหวัดอุทัยธานี แล้วนั้นจะพบว่าแทบจะไม่มีกิจกรรมสนับสนุน เพราะเนื่องจากการเริ่มรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่ดังนั้นการเลี้ยงหนูกุเชิงพาณิชย์จึงยังไม่หลากหลาย และผลผลิตที่ดีจะอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม ทั้งนี้เนื่องจากอากาศไม่ร้อน ประกอบกับยังไม่มีการออกแบบโรงเรือนเลี้ยงที่เป็นมาตรฐาน และยังไม่สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงได้อย่างเป็นระบบเพื่อให้การผลิตมีคุณภาพได้อย่างสม่ำเสมอ เพราะกิจกรรมนี้มีผลต่อผลผลิตเฉลี่ยของหนูกุ ในด้านของเงินทุนสนับสนุนเป็นเงินทุนของตนเองเป็นหลักโดยเป็นการกู้ยืมจากสถาบันทางการเงิน และค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นค่าใช้จ่ายทางด้านอาหารในการเลี้ยงหนูกุ แต่อย่างไรก็ตามข้อดีของการรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่ทำให้สามารถกำหนดราคาขายของสินค้าได้ซึ่งจะไม่เหมือนกับสินค้าทางการเกษตรรูปแบบอื่น ๆ ที่ถูกกำหนดราคาโดยพ่อค้าคนกลาง และราคาตลาดตามการศึกษาของ ธนวัฒน์ ศรีดีสาร (2561) และชัยพร ชูงาน (2560)

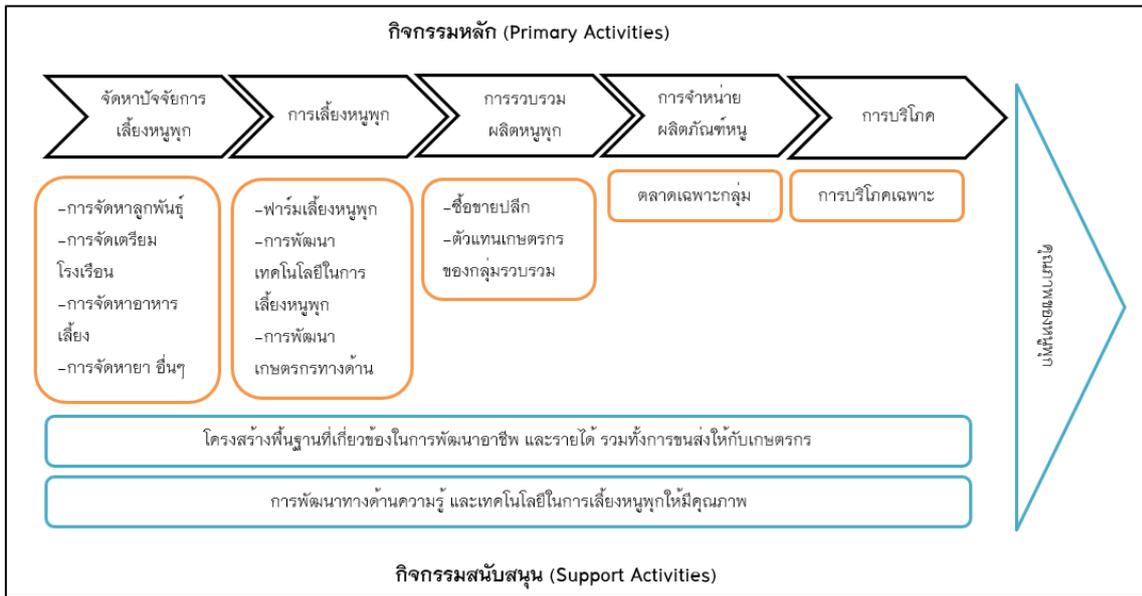
องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาห่วงโซ่อุปทานของการเลี้ยงหนูกุเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานีแล้วนั้นทางคณะผู้วิจัยสามารถแบ่งกิจกรรมที่สร้างคุณค่าอย่างต่อเนื่องและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างกิจกรรมตลอดห่วงโซ่ ประกอบด้วย 2 กิจกรรมหลัก โดยแสดงดังภาพที่ 3 ได้ดังนี้

1. กิจกรรมหลัก (Primary Activities) เป็นกิจกรรมการจัดการหาพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ อาหารในการเลี้ยง รวมถึงการเลี้ยงหนูกุ การรวบรวมผลผลิต การจำหน่ายและการบริโภค ซึ่งสามารถจัดในรูปแบบห่วงโซ่อุปทานดังภาพที่ 2 แล้วนั้น จะพบว่ากิจกรรมดังกล่าวในแต่ละขั้นตอนเกษตรกรจะเป็นผู้ดำเนินการได้เองเป็นส่วนใหญ่ โดยจะมีในส่วนของการจัดหาอาหารประเภทอาหารแบบขั้นที่ ต้องมีการจัดซื้อจากผู้ประกอบการ ในการเลี้ยงเป็นการเลี้ยงแบบไม่มีหลักการวิธีที่แน่นอนใช้การศึกษาจากผู้อื่นและเป็นการเลี้ยงหนูกุแบบไม่มีการใช้เทคโนโลยีใดๆ มาเกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่มีการตรวจสอบคุณภาพของหนูกุก่อนขายใช้ระยะเวลาการเพาะเลี้ยงในการกำหนดและราคาจะขึ้นอยู่กับน้ำหนักของหนูกุ ในกระบวนการกลางน้ำเป็นการจัดจำหน่ายด้วยเกษตรกรเอง และการกำหนดราคาของกลุ่มตนเองเป็นมาตรฐานการอ้างอิงราคา เป็นการซื้อขายแบบไม่มีสัญญา จะเป็นลักษณะของเนื้อหมูสด และพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ ในด้านปลายน้ำ

เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นภายในประเทศ และเป็นกลุ่มเฉพาะ ดังนั้นปริมาณการซื้อขายจะมีปริมาณที่ไม่แน่นอน

2. กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) กิจกรรมสนับสนุนจะเป็นกิจกรรมที่ช่วยกิจกรรมหลักให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลห่วงโซ่อุปทานการเลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานีพบว่า มีเพียงกิจกรรมที่สนับสนุน เช่น การขนส่งสัตว์ปีก และงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรส่วนท้องถิ่นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ภาพที่ 3 แสดงห่วงโซ่คุณค่าของการเลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์ จังหวัดอุทัยธานี

สรุป

จากที่กล่าวมาจะพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่สุดในห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งสามารถสรุปเป็นความเสี่ยงทางด้านการบริหารจัดการเพราะเป็นการดำเนินกิจการโดยไม่มีกำบังและมีความคุมสภาพแวดล้อมของโรงเรือนในฟาร์ม ความเสี่ยงด้านการตลาดเนื่องจากยังเป็นกลุ่มผู้บริโภคเฉพาะกลุ่มไม่หลากหลาย และยังไม่มีการขึ้นทะเบียนฟาร์ม และความเสี่ยงด้านโลจิสติกส์และสาธารณสุขบริโภค

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติการ

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการห่วงโซ่อุปทานหมูฟูกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานี เกษตรกรจะเป็นผู้ดำเนินการกิจกรรมเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีหลักการในการเลี้ยงที่แน่นอน ไม่มีการใช้เทคโนโลยีใด ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่มีการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตก่อนจำหน่าย ดังนั้นการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของการเลี้ยงหมูฟูกเชิงพาณิชย์ควรให้ความรู้ทางด้านบริหารจัดการฟาร์มโดยเฉพาะการมุ่งเน้นความรู้

ทางด้านเทคโนโลยีในการควบคุมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเลี้ยงในโรงเรือนที่ถูกสุกษลักษณะ และการส่งเสริมการสร้างรายได้อาชีพช่องทางเสริม รวมทั้งช่องทางการตลาดในการบริโภคเนื้อประเภทนี้ อย่างถูกอนามัยและหลากหลาย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานหนุ่พุกเชิงพาณิชย์ในจังหวัดอุทัยธานี สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรด้านการปศุสัตว์อื่น ๆ ได้ โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรเน้นแนวทางการใช้เทคโนโลยีด้านการผลิต ได้แก่ การควบคุมสภาพแวดล้อม การตรวจสอบคุณภาพ การส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ เทคโนโลยีเว็บ สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อใช้เป็นช่องทางการตลาด และการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค รวมถึงการสร้างโอกาสทางการแข่งขันให้กับธุรกิจ

เอกสารอ้างอิง

- กานดา วัฒนสิน. (2547). การวิเคราะห์และเปรียบเทียบประสิทธิภาพการผลิตไก่เนื้อระหว่างเทคโนโลยีของโรงเรือนแบบเปิดและโรงเรือนดัดแปลงแบบปิดของเกษตรกรรายย่อยจังหวัดเพชรบูรณ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- การุณย์ มะโนใจ. (2563). เลี้ยงหนุ่พุกพันธุ์พื้นเมืองชาย สร้างรายได้เรือนแสน. นิตยสารเทคโนโลยีชาวบ้าน, 32(723), 61–83.
- กุลภา กุลดิลก และคณะ. (2563). การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานของปลาช่อนในประเทศไทย (รายงานการวิจัย). สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร.
- เฉลิมพล พุ่มพวง และฐิติมา วงศ์อินตา. (2562). การวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทานปลาช่อนของจังหวัดตราดบุรี. *Veridian E-Journal, Silapakorn University*, 12(1), 679–697.
- ชัยพร ชูงาน. (2561). การศึกษาห่วงโซ่คุณค่าเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กุ้ง กรณีศึกษา : สหกรณ์ผู้เลี้ยงกุ้งลุ่มน้ำสามร้อยยอด-ปราณบุรี. เอกสารวิชาการฉบับที่ 5/2561 กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ธนวัฒน์ ศรีติสาร. (2561). ห่วงโซ่อุปทานการผลิตข้าวหอมมะลิจากทุ่งกุลาร้องไห้ (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี). มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พวงทอง บุญทรง. (2527). ชีวิตวิทยาบางประการของหนุ่พุกใหญ่. *วารสารวิชาการเกษตร*, 2, 135–145.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2553). *โครงการศึกษาแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทาน และโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรภายใต้โครงการการศึกษาวิจัยตลอดจนติดตามประเมินผลเพื่อเสนอแนวทางนโยบายการปรับโครงสร้างภาคการผลิต การค้า และการลงทุน* (รายงานวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร. (ม.ป.ป.). *สัตว์เศรษฐกิจ สัตว์ที่ทำรายได้ให้คนไทยมาช้านาน*. สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2564, จาก https://www.arda.or.th/-knowledge_detail.php?id=39#
- สำนักงานแรงงานจังหวัดอุทัยธานี. (2564). *รายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดอุทัยธานี ประจำปี พ.ศ. 2564*. สืบค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://drive.google.com/file/d/1DXuDnuUi2N3SUV-L6hH89ydF3oWy7m2u4/view>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2553). *ศักยภาพการผลิตและการตลาดแพะเนื้อ ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ปี 2552*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เขต 9 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). *รายงานผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรทั่วราชอาณาจักร ไตรมาสที่ 2: เมษายน-มิถุนายน 2563*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2564, จาก <http://www.nso.go.th/11%20HIA.doc>
- สุดารัตน์ พิมลรัตน์กานต์. (2560). การจัดการห่วงโซ่อุปทานของสินค้าเกษตรกล้วยไม้ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silapakorn University*, 10(2), 1595-1610.
- เสกสรร สุธรรมานนท์ และคณะ. (2556). *โครงการการศึกษาระบบการจัดการโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมแพะในจังหวัดสตูล* (รายงานวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- อภิชาติ ศรีสะอาด. (2561). *หนูนาค้างสาคร ปลาหมอบ่อปูน*. สมุทรสาคร: นาคา อินเทอร์เน็ต.
- Porter E. Micahel. (1986). Changing Patterns of International Competition. *California Management Review*, 28(2), 9-40.